

براهوئی ٹی دروشینکاری اسہ پوسکٹولسانی و سٹیل اسہ ناگرتی

نورین بانو*
ڈاکٹر لیاقت سنی**

Abstract:

This research articles reflects basic knowledge about terminology. The word "Droshenk" in Brahui translated as terminology. The core theme of this article is to argument, which in modern era Brahui language strictly needs to produce terminology. As one side human being becoming busy in its life on other hand new inventions are taking and changing the world's languages. Simply languages are being affected by new creations. This article has clear argument that Brahui language for its promotion and preservation has to establish such institution which helps to create new literary terminology. Expressions can be inadequate to one or more languages like multilingual terminology and bilingual terminology or may have an interdisciplinary focal point on the use of terms in different fields.

گل آن مُست تولان نوشت کنگ الہی ء کہ Terminology یا اصطلاح سازی ناباروٹ
ہیت وگپ اپٹ وپول آن بھاذ پوسکٹوہیت مون آہسر۔
ارٹمیکوہیت را کہ راندک ء موضوع Topic ء سے کہ الانہ باروٹ خواننگ، نوشت کنگ و

*براهوئی اسکالر

**لیکچرار شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان کوئٹہ

پٹ وپول اسے پوسکٹور رچمان آء سے ادب نا دُنیا ئی انگ نا کسرتے جو ڈ کروٹے۔
 براہوئی زبان یا ادب ئی اصلاح نا باروٹ نوشت کنگ آن مُست دا المی ء کہ اول سرء ٹنن دا پوہ
 مرین کہ ”زبان“ انت ء سے ولدہ راہیت آم المی ء کہ نن ”اصطلاح“ ناہتے مطلب یا مفہوم تون
 واقف مرین۔

انتے کہ اگ نن ”زبان“ و ”اصطلاح“ نا باروٹ سر پنت مسُن تون مسُتی ء نا باروٹ کاریم کنگ
 کروں۔

زبان ناہائی

اگ جسمانی ساخت نا وء ء اُن تو زبان ہیت وگپ "Communion" نا اسے جُوء
 سے زبان رابطہ کنگ نا اسے وسیلہ سے زبان ارا وء ء ٹینا ارا پین جو ڈ کرینے۔
 (۱) اسے اموہیت / زبان ارا کہ نن تینا ارا ئی عام ہیت وگپ کیئے۔
 (۲) ارنمیکو اموزبان ارا کہ ادب نا زیبائی استعمال مرین یعنی ادبی زبان منہ ماہر لسانیات زبان نا
 باروٹ تینا خیال آتے دون نوشت کریئے۔

ڈاکٹر دادمحمد خادم: ڈاکٹر دادمحمد خادم براہوئی تینا کتاب (اردو) ”سندھی، براہوئی زبان کا تقابلی
 جائزہ“ ئی نوشت کریئے کہ:
 ”انسانی خیالات و احساسات کو زبان کے ذریعے بیان کیا جاسکتا ہے۔ کیونکہ اس سے انسان
 اپنی پہچان کرتا ہے اور دوسروں کو پہچانتا ہے۔“
 انداوژن منہ ماہر لسانیات زبان نا تعارف ءرون کریئے:

نوم چوسکی : NOAM CHOSKY

داماہر لسانیات امریکہ نا و دُنیا نا اسے بھلو پئی ء ماہر لسانیات و پروفیسر ء سے او نا مطابق زبان نا
 تعارف دا وڑے۔

" Language is the construction of sentences that can be generated using transformational grammars".

دُنیا کی داتم اسکان تقریباً 7000 زبان / بولی تا باروٹ تنوشت مسُنے، دُنیا نا قدیم انگا زبان آتا باروٹ پاننگا نے کہ اموزبان ادا نا Vowel آں آنہ درزیات ء اواموختہ متکن ء زبان تیٹی شمار مریں۔

پٹ و پول راہیت ء مونا آسینھے کہ دنیا نا 600 آن زبان زبان آک راسہ ان ء سہ او فم اچ ء نشانی ء س روبفک۔

ایڈورڈ سپر نا نظریہ Theory of EDWARD SAPIR

"language is a purely human and non-instinctive method of communication or communicating ideas, emotions and derives by means of voluntarily produced symbols"

کار کروں نا نظریہ Theory of KAAR KRAUS

"language is the mother of thought not its handmaiden"

داکل آن نظریہ غاک اسہ ایلو آن بھا فجتا فس، کہ زبان ہیت وگپ، خیال، احساسات نالوز آسٹی درشانی ناپن ء ولہ ہر زبان ناتینا گرا تمر، لوز وکھوڑا انداز اسہ ایلو آن جتا ء۔
انداوژن ”لسانیات و ساختیات“ نا نظریہ ء پیش کرو کا ماہر لسانیات سوسیر دون پانک:

بسیتیمیکو صدی نا شروع اسکان زبان ء گرا تمر ء گراتا پن تنگ و مفہوم تنگ اسکا اسہ زریعہ اس پادیرے ولے ماہر لسانیات سوسیر ارا نا تعلق سوکس آن اس اوتینا ”لسانیات و ساختیات“ نا تھیوری ء

پیش کرے اور اٹی اور پائنگ کہ ”منطقی طور پر زبان اشیاء سے پہلے ہے اور اس کا کام اشیاء کو نام دینے کی بجائے ان کے تصورات میں فرق کے رشتوں کے ذریعے شناخت قائم کرنا ہے۔“

دائریہ را پائنگ کہ گڑا تا پین تے پائنگ زبان ان، زبان گڑا تا پام ٹی فرق نا تعلقداری یا شناخت جوڑ کنگ ع پارے۔

منشی او اسہ پین جو انو گچین ءھیت اس پائنگ کہ "Language is a form, not a substance" زبان ناپٹ و پول و مطالعہ ءاینونا رودا وخت آتون ادبی / علمی بنیاد آ کروئی تمک نہ تے زبان خالی اسہ ”جز“ اس تصور مروئے۔

ماہر لسانیات سوسیر نار انظریہ تینا جند ءٹی اسہ ”اصطلاح“ سے اوتار انظریہ زبان ٹی اصطلاح سازی نادر وازہ گاتے ملک۔

اصطلاح / Terminology

براہوئی ٹی اصطلاح ناباروٹ گڑا اس نوشت کنگ آن مسٹ ”اصطلاح“ نا چا سنداری الہی ء اصطلاح یا Terminology ناباروٹ آسانی ٹی نوشت کنگ نامکن اف تو مشکل ضرور ارے۔

اصطلاح زبان ء سے نا سختی تے پوہ مننگ نا کنڈا کمک ننگ نا کسرتے رُ غامک۔ دا اسہ تخلیقی ء کاریم آسے تون اوارا و اسہ سائنسی ء کاریم ءس ام ارے۔

اصطلاح ء پوہ مننگ کے منہ تعارف رادو:

”ڈاکٹر گیان چند“

ڈاکٹر گیان چند داپائنگ کہ اصطلاح امو ”لوڑ“ یا ”مرکب“ ء پازارا ڈن علم یان نازبان ٹی خاص مطلب و معنی کشنگ مرے۔ دا ام پائنگ کہ:

”اصطلاح ایسی علامت ہے جو کسی علم و فن کے لکھنے اور پڑھنے والوں کے مابین ایک خوموش سمجھوتے کی غمازی کرتا ہے۔“

اندا بابت ءئی وکی پیڈیا اصطلاح نا باروئی دا تعارف ء بیان کیک۔

"Terminology is the study of terms and their use. Terms are words and compound words that in specific context are given specific meanings. These may deviate from the meanings of the same words have in other context and in every day language.

"Terminology is a discipline that systematically studies the " labelling" or designating of concepts particulars to one or more subjects fields or domains of human activity.

"Terminology can be limited to one or more languages for example " Multilingual terminology" and "bilingual terminology" or may have an interdisciplinary focus on the use of terms in different fields"

زندگی نا ارشسہہ ناتینا تینا اصطلاح اک مریرے منہ اندن ء اصطلاح ء اراتا باروٹ نوشت
کننگ آن اراہیت پوہ منگ ٹی گمک مریرے اسٹ کہ اصطلاح نہ صرف ادبی زبان بلکہ ایلو دنیا علم و
فن آیتھی ام استعمال مریک ارٹمیو را کہ اصطلاح امرمنہ گڑاتے ننے پوہ منگ ء ٹی گمک کیک۔
"Mobile" دا اسے سائنسی ء ایجاد سے، موبائل اسے "لوز" اسے موبائل اسے اصطلاح اس ام
ارے۔

اگہ دانا سائنسی وڑٹ چاپچ کین تو دانا باروٹ ننے مکمل پٹ و پول کروئی تموع و لے اگہ دانا
"مفہوم" یا "اصطلاح" نا وڑٹ ارن تو دا دور ء ناہر انسان (خوانوک بے خوانوک) ء نا پن واستعمال
آن واقف ء / سرپنت ء۔

اندا ورن پین علم فن نا اصطلاح آتیا اسے نظر اس شاعنگ تو نن اصطلاح نا اہمیت دا نا ضرورت
ء جو انیک پوہ مروں۔

(i) سائنسی اصطلاح:

سائنسی علم ۽ مخلوق ۽ ٹی تالان کنگن کن راہرٹ آرڈوے ارا اصطلاح ۽ مدن آالیس اودے "Territorial Imperative" ناپن ۽ تس۔ راٹان اونا نظریہ کل دنیا ٹی پن ۽ س جوڑ کرے۔

(ii) میڈیکل ٹی اصطلاح:

"Surgery" عمل جراحی (علاج ناسہ طریقہ کار ۽ سے) ارا نا وجہ ٹی پٹ آک جوڑ مریرہ Surgury ٹی بدن نا امویٹی آک ۽ کاٹ کیز یا پُسنو بدن نا کمر / اعضاء جوڑ کیرہ۔ میڈیکل نادا اصطلاح ام مخلوق آتے پوہ متنگ تی مشکل ۽ ف۔

(iii) ادبی تحریک ٹی اصطلاح

Surrealism (ماورائے حقیقت پسندی) دا اسہ فرانسسی ادبی تحریک ارا کہ 1920-23 تا دودٹی مس۔ دا پیرس ناشاخ آں ودی مس رادے گڈ سران ہری آرٹس، تھیٹر، ڈرامہ و سینمائی پن ۽ س کٹا۔ دانا ادبی اصطلاح نا ہابت و سیاسی منظر نامہ ٹی بھلو پن اسے۔

(iv) سیاسی اصطلاح سازی

"Welfare State" دا اصطلاح اموملک آنا خاہوت یا خلقت کن استعمال مریک امو ملک آکن استعمال مریر ارا ملک ۽ ٹی اونا بندغ آتا خیر، شر و معاشرتی سھبال راری اموملک ۽ نامہ واری ۽۔

(v) Feminism اصطلاح:

Feminism اموا اصطلاح ۽ ارا کہ امونیاڑی تیکن مخصوص ۽ ارا کہ نیاڑی تیکن، نیاڑی ناحق

آئن تواریے بڑز کیرے یعنی Feminist اصطلاح ءار انیاڑی ناحق وانصاف ناجنگ کروک وتوار بڑز کروکانیاڑی کن باننگ -

داتومنہ مثال ءاگہ دُنیا ناہر "Field" یار علم ءپٹ وپول کین تو اصطلاح ہر جاگہ اموعلم ءتالان کننگ واددے اونا مفہوم ومعنے تون گچین وڑٹ مخلوق اسکان سرکننگ ناسہ ہنر ءسے۔

دروہینکاری ناہمیت

اصطلاح سازی ءمحقق آتا "اجتماعی ءعمل" اس پاننگ - اگہ نن "اصطلاحات" ءکاریم کروک شہنم نیاز ناخیال آتے سوچ کین تو اوپاننگ کہ "ادبی اصطلاحات" نناڑدے نازند ءٹی پاننگ مفسہ - ولے گیان چند اپاننگ کہ دُنکہ سانس نا اصطلاحات آک مخلوق ءپوہ کننگ مُشکل اف انتے کہ اریر تو او سانس اصطلاح ولے زندگی ناڑدے ناہیت وگپ ءٹی استعمال مریرہ - اندوڑٹ ادبی اصطلاح ہم خوانوکان بندغ کن بھاز مشکل افس - زندگی ناسہ دونوعلم / فن یا شہبہ ءس اف ارائی اصطلاح سازی اف - اصطلاح اصل اٹ زبان ءپوہ مننگ واونامعنے و مفہوم ءسر پند مننگ ٹی بھاز گمک یک داہیت ام راست ءکہ گڑاس اصطلاح غاک آسان اف ءس اونے پوہ مننگ کے علم تون تینے ہروخت گنڈوئی تمک -

براہوئی زبان وادب واصطلاح

دائی اچ ءٹک اس اف کہ امر ہو ادب ءس علم ءس مرے "اصطلاح سازی" اودے بڑز اننگ ناکسرتے جوڑ کر یہہ یک اودے اونا مقام آن بڑز آتیک - براہوئی ادب ءٹی دونو اصطلاح یا اونا باروٹ بھاز نوشت منہ نے - ولے گڑانہ گڑاس ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی، ڈاکٹر عبدالرزاق صابرتینا خیال تے مختصر ادرشان کرینو - منہ اندُن ءخصیت آک

براہوئی زبان ٹی اصطلاح تے ایسز کہ اگہ اوقفاز کر من تو دا موضوع نامکمل سلک۔

غلام نبی راہی:

غلام نبی راہی ریڈیو، ٹیلی ویژن و ایچ کن بے حساب ڈرامہ نوشت کرینے اونا گچین آڈرامہ غاتے ٹی زراب، خاخر، مہمان، بھلوان ناہرام اوارغ۔ اوتینا نوشت کروکا ڈرامہ وٹی وی نا پروگرام تیٹی براہوئی نامست آنا ”لوذوا اصطلاح“ تے گچین وڑٹ استعمال کریکے۔

ڈاکٹر تاج رئیسانی

براہوئی زبان نا گچین ء نوشت کارڈاکٹر تاج رئیسانی اولیکو وادتینا غاتیٹی ”سجلہ دو“ نا اصطلاح ء استعمال کرے۔

گل بنگلوی

گل بنگلوی براہوئی نا اسہ پر جوش ء شاعر سے۔ شاعری آن بیدس نثری ادب ٹی ام پن کٹانے۔ اونا نوشت آتیٹی بھاز گچین و اصطلاح استعمال کننگا۔ اونا ناول اونا اولیکو تخلیق ”دذسو“ مرے یا اونا افسانہ غاک اونا متک لوز و اصطلاح آتے لکھ وڑنا اسہ تینا گچین ء نوشت کاری سے۔ اصطلاح نابابت ء اسہ گچین ء کتاب ء سے نا ذکر الہی ء۔ انتے کہ دا کتاب ننے داہیت ء پوہ کیک کہ اصطلاح سازی نا عمل دا ات کہ نن زبان ء ٹی خالی پسکو لوذاتین و لے ادا اصطلاح آک ننا زبان نابولی نازیب اسر ء گوئنگ پس او براہوئی زبان امو 700 زبان تیا امبر ماضی ناتار ماغاتا گواچی مف۔

ڈاکٹر لیاقت سنی:

ڈاکٹر لیاقت سنی نا کتاب ”لوذ آتا شونداری“ ارادے منہ پسکو اصطلاح سازی نا پارغاہ نا خیال

آتے روشن کیک اموڑے مُست آنا گم مروکا ننا سچا انگا لوز "Pure Bravhi" خلقی آلو ذ آتے سو گو
ام کرینے دُنکھ:

ولفتنگ - گوآک - دیست - گنہ کنگ - ہوکا - سلو - جلب - گلپان -

دیہاڑ

یوسف ثانی سا سولی

یوسف ثانی تینا پن امبر ثانی تنچک - یوسف ثانی ارا تم ریڈ یونی براہوئی پروگرام تینا گچین ء
تواری اسہ گچین ء اصطلاح "مشر حالی" استعمال کرے تو تو دا بھاز خوش بس مخلوق ء۔

طاہرہ احساس جنگ:

گودی طاہرہ احساس جنگ نیاڑی تا ادب ء بھاذمون آلیس - ادب نادنیائی نیاڑی تا باروٹ او نا
شاعری نا اصطلاح سازی نا اچ ء مٹ ء س آف۔

کھٹیا

دا موضوع نا باروٹ انت اس کہ ای نوشت کریٹ او نا محاصل اندادے کہ اصطلاح زبان نا مفہوم / تفہیم ءٹی اسہ بھلوگمک اس ایٹک ، داٹی شک اف کہ پین ام جوانی نا گنجائش آک مریرہ۔ دا عمل ءٹی ولے دا زبان ءیا مو علم کہ اوٹی ”اصطلاح سازی“ ار بے او بھاز مونا کائیک انتے کے اگرن اصطلاحات آتے پوہ متون تو دا ڈان بیدس تحقیق نامیدان ٹی مستی انگ بھاز مشکل مروئے اور دنیائی امر ء ادب / علم یا موضوع ءس مرے اگہ اوٹی تحقیق / پٹ و پول متواوگم مریک گیرام کائیک او دامی خوا پر ء کہ براہوئی زبان گیرام مرے تار ماغانا گواچی مرے۔

حوالہ غاک

- (1) ڈاکٹر داد محمد خادم براہوئی۔ سندھی، براہوئی زبانوں کا تقابلی جائزہ، براہوئی اکیڈمی پبلی کیشنز کوئٹہ ۲۰۰۴ء ص ۱۳
- (2) گیان چند جین۔ تحقیق کافن، فلشن ہاؤس لاہور، ۲۰۱۴ء ص ۱۱۲
- (3) <http://ee.wikipedia.org/wiki/terminology>
- (4) گوپی چند نارنگ۔ ساختیات، پس ساختیات اور مشرقی شعریات
- (5) عبدالقیوم بیدار۔ نیٹری نا ادب براہوئی ادبی سوسائٹی ۲۰۰۱ء
- (6) پروفیسر جاوید اختر۔ براہوئی لسانیات، براہوئی اکیڈمی، ۲۰۰۸ء
- (7) ڈاکٹر لیاقت سنی۔ لوڈ آتاشونداری، راہشون ادبی دیوان ۲۰۰۵ء
- (8) افضل مراد۔ ندرہ زیدائے پرنٹرز لاہور، ۲۰۱۱ء